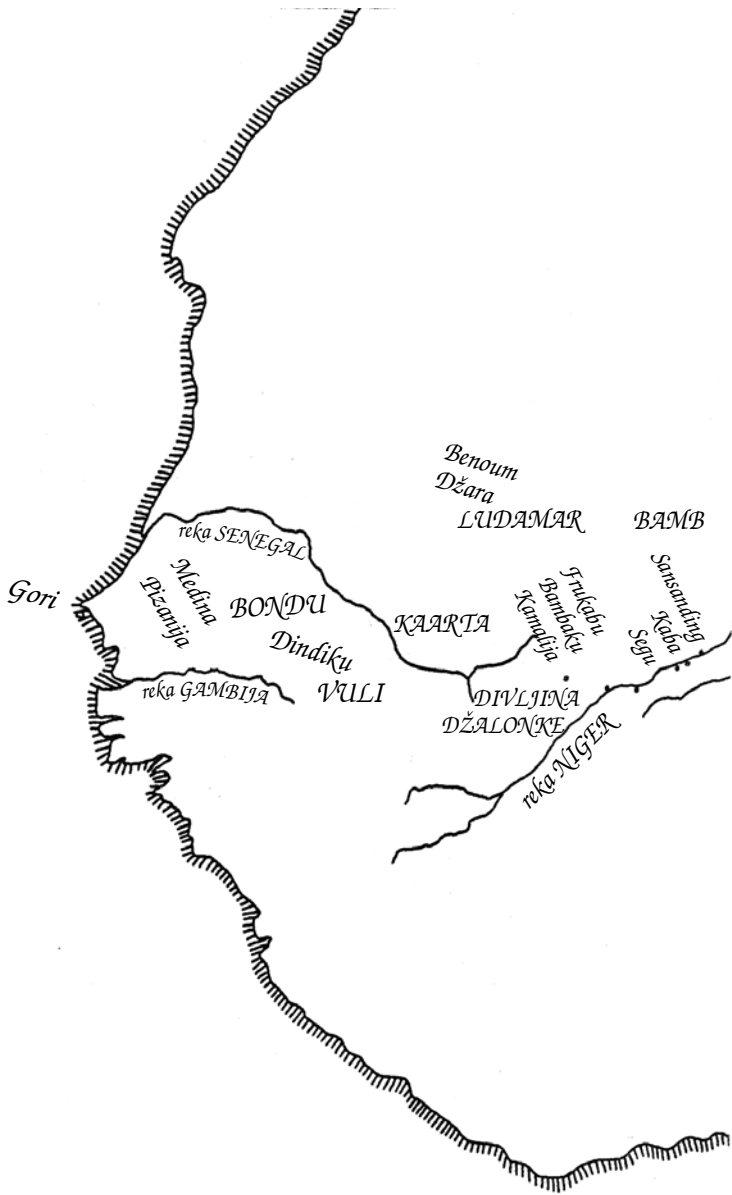

T. KORAGESAN BOJL

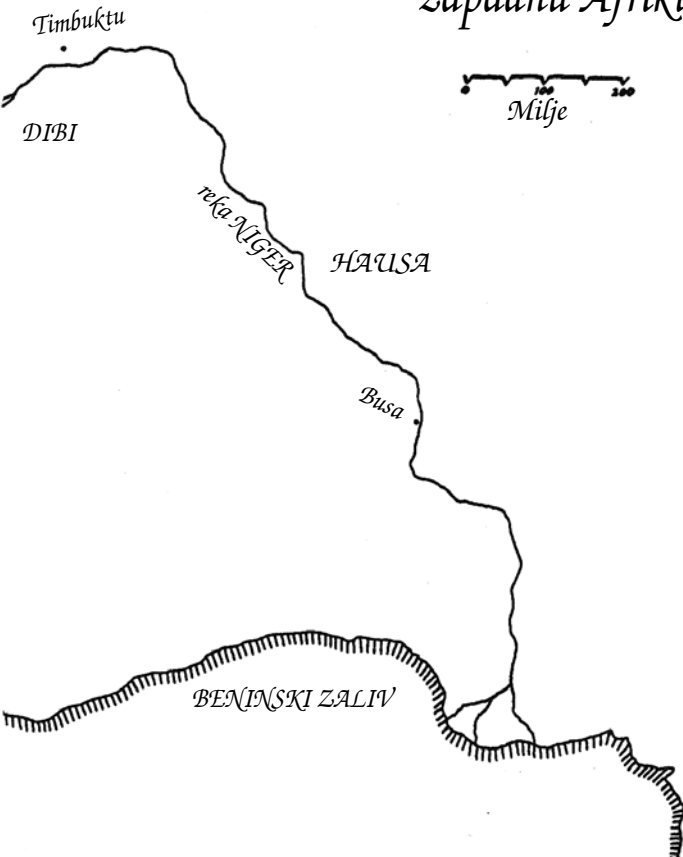
Muzika na vodi

S engleskog preveo
Vladimir D. Janković

Beograd
2011
DERETA

Mapa
koja ilustruje poslanja
Manga Parka u
zapadnu Afriku

*Ovu knjigu s ljubavlju posvećujem
članovima Kluba pripovedača: Alanu Arkaviju, Gordonu Batistu,
Nilu Fridmanu, Skotu Fridmanu, Robu Džordanu,
Raselu Timotiju Mileru i Danijelu Nidelmanu.
Posvećena je i tebi, K. K.*

Čuj gde u suši opstaje nada
harfisti iz prsta kiša
pada.

V. S. MERVIN, „Staro hvalisalo“

◆ SADRŽAJ ◆

Jedan: Niger	11
Dva: Jarou	243
Tri: Niger, ponovo	353
Coda	507

◆ JEDAN ◆

NIGER

Jok, veruj! Ništa od tebe
Dok se ne popneš gore skroz –
Da na vr' šeširića zebeš
ljupkog gospojičinog.

ROBERT BERNS, „Jednoj vaški“

◆ MEKANI BELI TRBUH ◆

U uzrastu kad većina mladih Škota zadiže suknje, ore brazde i širi seme, Mango Park je svoju голу guzicu pokazivao hadži Ali Ibn Fatudiju, emiru Ludamara. Godina je 1795. Džordž III je u to vreme zapljuvavao zidine Vindzora, *Uglednici* su pravili rusvaj po Francuskoj, Goja je bio gluv, a De Kvinsi izopačeni pubertetlija. Džordž Brajan Brumel zvani „Lepi“ peglao je svoju prvu uštirkanu kragnu, mladi Ludvig van Betoven, nakostrešenih obrva, dvadesetčetvorogodišnjak, razbucao je Beč svojim Koncertom za klavir br. 2, a Ned Rajz je pio „skini me do gola“ s Nanom Punt i Sali Sebam u krčmi *Svinje & boginje* u Mejden lejnu.

Ali je bio Mavar. Sedeo je prekrštenih nogu na jastuku od damasta i pomno posmatrao blede, stisnute guzove kao što bi neki epikurejac zagledao movu koja mu je upala u supu. Glas mu je bio poput peska. „Okreni se“, rekao je. Mango je bio Škot. Klečao je na crvenoj asuri, pantalona spuštenih do kolena, i preko ramena pogledao u Alija. Mango je tražio reku Niger. „Okreni se“, ponovio je Ali.

Istraživač jeste bio prijemčiv i predusretljiv, ali mu arapski nije bio jača strana. Kako ni drugi put nije reagovao, Dasud – Alijev pristalica, inače šakal u ljudskom obliku – istupio je napred sa bičem napravljenim od repova pola tuceta gnuova. Resasti repovi prosekli su vazduh, neumoljivi kao anđeoska krila. Temperatura izvan Alijevog šatora iznosila je 53 stepena Celzijusa. Sâm šator bio je krajnje jednostavan, sačinjen od tkane kozje dlake. Unutra je bilo 45 stepeni. Udarac je pao. Mango se okrenuo.

I sa te je strane bio beo: kô sneg. Ali i ljudi iz njegovog okruženja iznova se zabezeknuše. „Majka ga umočila u mleko“, neko reče. „Prebrojte mu prste na rukama i nogama!“, povika drugi. Žene i deca sjatili su se oko ulaza u šator, koze su meketale, kamile se nakašljavale i naskakivale jedna na drugu, neko je išao naokolo i prodavao smokve. Sto glasova isprepletalo se nalik mnoštvu puteljaka, staza, sporednih i glavnih drumova – kojim samo krenuti? – i to sve arapskih glasova, tajanstvenih, brzih, oštrih, glasova

što govore jezikom Proroka. „La-la-la-la-la!“, krešala je jedna žena. Ostale joj se priključise falsetom koji je slutio na osudu. „La-la-la-la-la!“ Mangov penis, takođe beo, sav se smežura.

Iza golog zida šatora nalazio se benoumski logor, a Benoum je bio Alijevo letnje prebivalište. Nešto manje od petsto spečenih, plikovima posejanih kilometara odatle ležala je severna obala reke Niger, reke koju do tada nijedan Evropljanin nije video. Nije da Evropljani nisu bili zainteresovani, taman posla. I Herodot se bogzna kako sekirao zbog njenog toka nekih pet vekova pre Isusa Hrista. Velika reka, zaključio je Herodot. Ali pritoka Nila. Al-Idrizi je obale Nigera naselio čudnovatim, mitskim bićima – crvolikim Tabankom, koji je više voleo da puzi nego da hoda i služio se jezikom zmijâ; sfingom i harpijom; mantikorom s njenim lavovskim telom, škorpionovim repom i gadnom naklonošću prema ljudskom mesu. Plinije Stariji obojio je Niger zlatnom bojom i krstio ga crnom, a Aleksandrovi izviđači raspalili su maštu svoga gospodara pričama o reci nad rekama, gde velikaši i gospe sede po vrtovima punim lotosa i piju iz pehara od kovanog zlata. A sada, na izmaku doba prosvetljenosti i početku doba gomilanja para, Francuska je htela Niger, Britanija je htela Niger, a i Holandija, Portugal i Danska. Prema najnovijim i najpouzdanijim informacijama – Ptolomejevoj *Geografiji* – Niger se prostire između Nigritije, zemlje crnih, i Velike pustinje. Ispostavilo se da je Ptolomej bio na pravom tragu. Ali nikome još ne beše pošlo za rukom da preživi bezvodni muk Sahare, ni bolesti što vrebaju u pojasu Gambije, pa da Ptolomejeve podatke i potvrdi.

A onda se, leta 1788, grupa uglednih geografa, botaničara, bekrija i ostalih tragača za istinom sastala u krčmi *Sveti Alban* u Pal Malu, i tom prilikom osnovano je Afričko društvo. Cilj ovog društva bio je da otvori Afriku za nova istraživanja. Severna Afrika je za njih bila puka igra. Dok dlanom o dlan, oni su po njoj pobili kočeve, ucrtali je u karte, obeležili da se zna šta je čije, secirali i razdelili, i sve to zaključno sa 1790. godinom. Ali, zapadna Afrika ostala je tajna. U samom srcu te tajne tekao je Niger. Prve godine rada Društvo je poslalo ekspediciju na čijem se čelu našao Džon Ledjard. Trebalo je da krene iz Egipta, da pređe Saharu i otkrije tok Nigera. Ledjard

je bio Amerikanac. Svirao je violinu i bio razrok. Sa Kukom je preplovio Tihi okean, boravio je u Andima, pešice prošao ceo Sibir do Jakutska. Čitav svet sam prepešačio, govorio je on, strahu sam se smejao u oči, opasnost prezirao. Prošao sam zdrav i čitav pored hordi divljaka, preko sprženih pustinja, preko ledenog severa, kroz večiti sneg i led, i oplovio olujna mora. O, Bože, dobar li si prema meni! Dve nedelje posle iskrčavanja u Kairu, umro je od dizenterije. Sajmon Lukas, prevodilac za orijentalne jezike pri Palati svetog Joakima, sledeći je došao na red. On se iskrcao u Tripoliju, otpesačio nekih sto šezdeset kilometara u dubinu pustinje i živ se ispekao pre nego što će se, moren žeđu i teskobom, vratiti ne postigavši ništa sem što je potrošio 1.250 funti sterlinga. A onda se okušao i major Danijel Houton. Irac je bio, bankrot, a pedeset druga mu. Ništa taj nije znao o Africi, ali je zato malo tražio. Ja ću vi to obavim za sto funte, rekao je on. I za sanduk škotskog viskeja pride. Houton je otplovio do Gambije u kanuu, lokao vodu iz smrdljivih lokava, jeo majmunsko meso, i isključivo zahvaljujući tome što je, usled opšte intoksikacije, bio oguglao na sve – preživeo i tifus, i malariju, i lojazu, i gubu, i žutu groznicu. Ludamarski Mavri su ga, nažalost, skinuli golog i nabili na kolac na vr' jedne dine. Gde je i umro.

Mango je ustao da podigne pantalone. Dasud ga je oborio. Pod dejstvom zapévanja onih žena, svetinu je lagano zahvatala pomama. „Jedi svinjetinu, hrišćanine“, vikali su. „Jed' svinju!“ Mangu se njihov stav nije dopadao. Niti mu je bilo po volji što pred mešovitom publikom mora da pokazuje bulju. Ali tu se sad ništa nije moglo: za makar i najnezatniji vid otpora, preklali bi ga i oglodali mu kosti.

Najednom se Dasudu u rukama pojavio neki bodež; tanak kao šiljak za led, taman kao krv. „Pseto neverničko!“, vrisnuo je Dasud, a sve mu vene poizbijale po vratu. Ali je sve to gledao kroz nabore svog burnusa,¹ mračan i nepomičan. Temperatura u šatoru narasla je na 50 stepeni po Celzijusovoj skali. Masa je zadržavala dah. A onda je Dasud uperio oštricu noža u istraživača, sve vreme mrmoreći nešto, nalik kakvom mahnitom anatomu koji

1 Ogrič s kapuljačom, uobičajen odevni predmet u arapskom svetu. (Prim. prev.)

drži predavanje o nastranostima ljudskog tela. Kako se vrh sečiva približavao meti, Ali je pljunuo u pesak, Dasud je raspalio svetinu, a Mango se živ sledio. Onda ga je sečivo bocnulo – jedva osetno – tamo dole, tamo gde je najmekši, i najbelji. Dasud se smejao kao lud na brašno. Gomila je zviždala i vrištala. Tek tada se posedeli *bušrin* sa slamom u bradi, slep na jedno oko, probio kroz svetinu i odgurnuo Dasuda u stranu. „Oči!“, urliknuo je on. „Pogledajte u oči sotonine!“

Dasud je pogledao. Sadistička jarost ustuknula je pred užasnutošću i ogorčenjem. „Mačje oči“, prosikta on. „Moramo ih iskopati.“

◆ USTAJ! ◆

Neda Rajza je bolela glava kad se probudio. Pio je džin – alijas „skini me do gola“, „plavu propast“, „prokletstvo“ – sredstvo za slabljenje i iznuranje pripadnika nižih društvenih staleža, bistro kao pijančeva mokrača i oporo kô sok od kleke. Pio je, dakle, džin, i nije baš najsigurniji gde se nalazi. Mada je u razumnoj meri uveren da prepoznaje te poluduboke čizme izandalih đonova, dlakave čukljeve na prstima i ogrtač boje cimeta, predmete koji mu se među prvima ukazuju pred očima. Da: taj ogrtač, ti čukljevi i te čizme, ta poderotina na pantalonama; poznato je njemu to. Vrlo blisko, štavije. Da, zaključuje on najzad, to pripada Nedu Rajzu, tako da i ova razvaljena glava i mutne oči koje sve te pojave opažaju, ma kako nesavršene bile, moraju na neki način s tim pojavama biti povezane, i obratno.

On seda, pa, posle duže pauze, ustaje. Izgleda da je ležao na gomili bezbojne slame. Na rođenom šeširu. Saginje se da ga podigne, pa se zanese, a onda povratu ravnotežu, podriгнуvši pri tom da povratu samopouzdanje. Od šešira više nema vajde. On postoji tako malo, zauzima položaj za meditaciju, nešto mu dobije u potiljku. A onda kroz poluotvorene kapke pregleda sobu s kraja na kraj, i oseća se bar pomalo kao istraživač koji je upravo prispeo na neki novi kontinent.

U podrumu je, to bar nije sporno. Pod je prljav, resasta metla u kofi, zidovi od nebrušenog kamena. Spram zadnjeg zida, u dva reda naslagani zapečaćeni sanduci: madeira, porto, lisabonsko, bordo, rajnsko. U čošku, malo uglja, za lopatu-dve jedva. Da nije ovo slučajno donji dom kafane *Svinje & boginje*? U tom trenutku Ned shvata da nije sâm. Drugi neki oblici,

možda i ljudski, zauzimaju određenu površinu slame razbacane po podu. Čuje se hrkanje, a onda neko zaječi, pa zagrglja, kao kiša u oluku. U vazduhu se za prevlast nadmeću teški mirisi pišačke i povračke.

„Jesmo li mi to ustali, blago meni?“ Proćelava babuskera, čije bi lice moglo da posluži kao *memento mori*, obraća mu se otpozadi, s one strane daske postavljene preko dve bačve. Tanušni zlatni prsten svetluca joj na donjoj usni kao mehurić od pljuvačke. „Lepo. Pa, dobro vam jutro, gospod’ne“, kaže ona. „Ha-haaaa! A kako ste nam spavali, i ’oćete imati za da cugnete nešto odmah, tek da vam dan počne kako se valja?“ Dve kalajne čaše veličine posudicâ za jaja i krčag od pečene zemlje stoje na toj dasci – mrtva priroda. Krmača leži na boku ispod improvizovane pregrade, a nabrekla labrnja ne vidi joj se od preturene noćne posude. Hogartu bi se ovo silno dopalo. Ned se pita šta li je sve bilo prethodne noći.

Najednom ona matora veštica vrisnu kao da ju je neko ubo nožem; dug, hrapav udah: „Iiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiii!“ Dobovanje u Nedovom mozgu pretvara se u žešći rad bas-bubnja, tutnji, grmi, daba-daba. Ali, ček’ malo. Nije babetinu strefio šlog; ona se to smeje. Evo je sad kašlje, lupa po onoj dasci, samo bije, dok joj se žuti trag flegme ne pojavi u uglu usana, pa počne da se razvlači, curi, a žilava, neće da se prekine. „Maca ti...“, zagrcne se stara, „... maca ti, je li, odgrizla jezik, cinkarošu pandurski?“

Iza nje, na zidu, visi natpis – slova ispisana u grču:

PIJAN ZA PENI
MRTAV PIJAN ZA DVA PENIJA
ČISTA SLAMA ZA DŽABE

Ned joj pokazuje šipak. „Jebi se i ti i tvoja majka i sav tvoj soj bolesni, degenerisana droljo, sise ti se raspale!“, dere se on, i već se oseća malo bolje.

„Iiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiii!“, čiči ona. „Ne dopada nam se ’liksirče majke Ženeve, a? Sinoć smo ga presisali... Hajd’, onda, pokaži kevi muškost – naći će ti ona leka“, pa rekavši to, zadiže suknje pohotljivo se cereći, te otkriva vretenaste noge i požuteli grm, kao iz neke gotičke pripovesti.

Nedu sleva rasklimane stepenice što vode gore, do izlaznih vrata, kroz čije pukotine on može da nazre prohladnu dnevnu svetlost. Proklinje samo-

ga sebe što troši snagu na ovu besomučnu drtinu – čeka ga dosta posla – pa kreće uz stepenice ka vratima.

„Iiiiiiiiiiii!“ , vriska starka, „čuvaj pelerinu, princezice lepojčice!“

Ned joj pokaže srednji prst, obmota ogrtač boje cimeta oko sebe, pa gurne ona vrata, i pred njim se ukažu Mejden lejn i svetlost dana. A iza njega, iz dubina, dopre napuklo cičanje, kao kad viola zagudi mrzovoljno: „Pazi se, pazi, pazi se i ti, da dželat kravatom te ne okiti!“

◆ETO MENE NA POLA PUTA◆

Uređaj za gašenje vida sastoji se od dve mesingane šipke i izgleda otprilike kao naopako okrenuti pojas nevinosti. Jedna ta šipka ide ukrug oko glave, u visini oka, a druga taman naleže na teme. Tu su i dva zavrtnja: na oba su pričvršćene ispupčene pločice. Naprava je prvi put proizvedena u devetom veku, za potrebe sudije Hasana Ibn Muhameda, slepog paše iz Tripolija. Nesiguran zbog svoje nemoći, paša je izdao ukaz po kojem je svako ko bi želeo da se nađe u njegovom prisustvu morao prvo da se podvrgne zahvatu koji je za posledicu imao vađenje očiju. Paša je bio veoma usamljen čovek.

Uređaj funkcioniše na istom principu kao mengele. Šrafovi se zavrću dok ne dođu do površine očiju, a onda se stežu jače, mic po mic, krc po krc, dok rožnjača ne prsne. Jednostavno, neumoljivo, bespovratno.

U masi je zavladao muk. Trenutak ranije svetina je bila na ivici histrije, dobacujući i blebećući kao prost puk kad huška pse na bika, ili kad u selo dođe putujuća nakaza. A sada: muk. Čuje se zij muva u vrelom, nepomičnom vazduhu, a zvuk koji pravi neka koza ili kamila koja pušta vodu u pesak može se 'ladno uporediti s hukom vodopada.

Sandale šušljaju, jedan čovek se češe po bradi. Mnogi su pokrili lica, kao da bi da umaknu zarazi koja se širi iz istraživačevog pogleda. Dasud i onaj jednooki nametljivac gledaju odozgo u njega, podbočeni, svećanih lica.

Mangu je bilo veoma teško da uhvati suštinu celog ovog postupka. U razumnoj meri je uveren da je ukapirao barem jednu reč – reč za oko, *unya* – koje se seća iz *Uzelove Gramatike arapskog jezika* („Podizemo *unyas* ka nebu, gde Alah obitava“). Ali zbog čega sad ovi, ako boga znaju, trtljaju tu

nešto o očima? A i to što su svi odjednom začutili – i to muči Manga. Ali vrućina je ogromna, nesnosna, i on gotovo da ni na šta ne može ni da se usredsredi. Toliko je, u stvari, vruće, da on zapravo u životu takvu toplotu nije osetio, uz moguće izuzeće onog švedskog kupatila kod Grosvenor skvera. Ser Džozef Benks, blagajnik i direktor Afričkog društva, vodio ga je u to kupatilo jednog popodneva, da utanače neke pojedinosti u vezi s Mangovom potragom za rekam Niger. Tu su onda njih dvojica bila izložena isparavanju pregrejanih kamenova, kamenova koji su sijali kao istopljena lava – ili se tako bar njemu učinilo. Poslužitelj ih je mlatio granjem breze i mesio im bubrege i kičmene stubove korenom svojih košćatih šaka. Ser Džozef je, po svemu sudeći, ceo taj zahvat smatrao okrepljujućim. Sada, u ovom šatoru, Mango zapravo počinje da oseća isto to mantanje u glavi. Nije ni čudo ako imate u vidu da je, sem nemilosrdnog sunca, pustinjaških muva, dizenterije i groznice, morao da izađe na kraj i sa glađu. Mavri su mu zaplenili sve zalihe, oduzeli konja i prevodioca, i očito su rešili da ga podvrgnu još strožoj dijeti. Prestrogoj, po njegovom mišljenju; ni zalogaja nije video, a kamoli okusio, puna dva dana.

I tako, uprkos kritičnoj situaciji i činjenici da je bio okružen čudnim neprijateljskim licima, Mangu je počelo da se vrti u glavi – maltene kao da je popio previše bordoja ili piva začinjenog bršljanom. On se ovlaš osvrće oko sebe, uhvati pokoji skriveni pogled, gleda te guste obrve, brade i burnuse, proročke haljine i hodočasničke sandale, i najednom sva ta surova, preteća lica počinju da se stapaju u jedno, gube obrise, hlape u nerazgovetnost kao voštane figure. Sve je to samo jedna maskarada, eto šta je. Dasud i Jednooki su artisti na trapezu ili gutači plamena, a stari Ali je, u stvari, Grimaldi – klovn Grimaldi. Ali, je l' se to njemu samo čini, ili mu oni nešto stavljaju na glavu... nekakav šlem, šta li? Zar očekuju da sad krene u boj, da ratuje za njih? Ili su se konačno prizvali razumu i odlučili da mu uzmu meru pa izliju krunu?

Istraživač se bleskasto smeška ispod metalne kape. Oči su mu sive. Sive kao oni prsti od leda što pipaju i opipavaju šireći se nad dubokim virovima Jaroua u mrazna jutra. Ajli ih je jednom uporedila sa onim ljubavnim bunarima u Galašilsu, a onda izvadila siću iz novčanika i stavila mu po jedan novčić na očni kapak dok je on ležao u vresu. Sive su, tako kažu, oči glosterske. Edipove su bile crne kô maslinke. A Miltonove – Miltonove su bile kao ono kad šojke kandžicama žvrljaju po snegu. Dasud ne zna za

Šekspira, Sofokla ili Milтона. Grubim prstima zavrće šrafove. Istraživač se ceri. Ne zna šta se dešava. Posmatračī, prestravljeni njegovim ludačkim držanjem, okreću se, obuzeti stravom. Čuje ih kako se žurno udaljavaju, čuje kako sandale klepeću po spečenoj zemlji... Ali šta je sad ovo – nešto mu je, izgleda, upalo u oko...

◆ KOREKTIVNA HIRURGIJA ◆

„Stani!“

Mango ništa živo ne vidi pred očima (ta kapa, izgleda, ima vizir, i svaki put kad on poželi da dignе taj vizir, neka ruka ga ščepa za zglob), ali istoga časa prepoznaje glas. To je Džonson. Dobri stari Džonson, vodič njegov i prevodilac, dolazi, evo, da ga spase.

„Stani!“ – opet čuje Džonsonov glas, koji u tom času prelazi u gornje registre i sipa li sipa arapske glotale i frikative. Dasud mu odgovara, onda se u diskusiju uključuje i Jednooki skladno nanizanim groktajima i piskutavim usklikima. Džonson nešto poriče. A onda se iz ugla čuje Alijev glas, hrapav, zrnast. Čuje se udarac, i Džonson se stropoštava na asuru pored istraživača.

„Gospodine Park“, šapuće Džonson. „Otkud vam to na glavi? Zar ne shvatate šta vam rade?“

„Džonsone, stari moj dobri Džonsone. Kako je lepo čuti tvoj glas.“

„Hoće da vam iskopaju oči, gospodine Park.“

„Kako sad to?“

„Ovaj ovde poglavica Šakal kaže da imate mačje oči – a takve, očigledno, nisu na ceni u ovim krajevima, pa se sada, je l’ te, dao na posao da vam ih istera. Da nisam ja slučajno naleteo, kladim se da biste već bili slepi kô krtica.“

Mangu se brzo bistri u glavi, kao posle maglovitog jutra. I dok mu se tako bistri, on je sve uzrujaniji, dok konačno ne skoči na noge, uhvativši se za metalnu kapu i mučući kao izgubljeno tele. Dasud ga obara na zemlju. Jednom-dvaput sevne bič od gnuа, а onda Dasud, na arapskom, zatraži da mu donesu neke druge sprave za mučenje. Čuje se topot koraka, dižu se i spuštaju vrata šatora, а onda, tu negde, sasvim blizu, samrtni ropac nekog ljudskog bića. Krik, izgleda, potiče od Džonsona. Istraživač se prepao, sa